

ЩРИХИ КЪМ БЪЛГАРСКАТА СЕЛСКА ЕЗИКОВА СИТУАЦИЯ

MIHAIL VIDENOV

OUTLINES OF THE BULGARIAN COUNTRY LANGUAGE SITUATION

(Summary)

During the past years Bulgarian sociolinguists are very concerned about the language situation in the Bulgarian urban area, where mass immigration exists.

The traditional dialectology deals with the country people dialect. In this paper the author shows present-day Bulgarian country language situation, where many active processes are underway too: urban (standard) markers exist instead of contrast dialect speech. The enlargement of urbanization pushes away the dialect and vice versa.

През Средновековието историческите условия, в които се е развивало българското езиково землище, са уникални и изключително благоприятни за неговата дивергенция: вътрешна затвореност на районите, разпокъсаност, продължителна липса на българска държава поради чуждо владичество, големи етнически смесвания и т.н. (Стойков 1968: 26-28). През XIX и XX в. вече могат да се наброят повече от 50 различни български диалекта при цялата условност на определянето на отделни говори при методите, приети в българската диалектология. Условността произтича от критериите, по които се отчита делението на езиковия континуум. За теренния диалектолог не е тайна, че ако се вземат предвид *всички* елементи на системите, вкл. и лексикалните, то всяко селище ще се окаже със свой отделен собствен говор, който в много от случаите ще се различава от съседните едва ли не само по една-единствена лексикална особеност. В такъв случай ще се получи така, че колкото са селищата с българско население в страната, толкова ще са и териториалните говори. А това е безсмислица и означава, че не е направена никаква диалектоложка класификация.

Трябва да подчертаем, че до такава крайност в нашето езикознание никога не се е стигало, защото още с възникването на нашата лингвистика с българска диалектология се занимават школувани учени, за които е било ясно, че диференциалните черти имат различен статут. Най-общо казано, едни от тях са с дълбок исторически корен във фонетиката и граматиката, а други – както вече се каза – са частични, лексикални, нови и случайни, затова – периферни: отнасят се до отделни названия най-често на селскостопански сечива и техните детайли.

Още през XIX в. представителите на историко-сравнителното направление се досещат, че диалектите не са веднъж завинаги дадени, а имат свое начало и следователно ще имат и свой край,

т.е. подвластни са на триадата *зараждане – разцвет – заник*. Поради липса на по-конкретни данни сравнително малко са научните трудове, които изследват зараждането и обособяването на отделните диалекти, т.е. не е документирано началото на дивергенцията. Тъй като това е ставало в периоди на безписменост или – в нашия случай – на слабо разпространена писменост, развоят не е документиран и до истината може да се стигне едва ли не само умозрително. През XIX и XX в. при владеещия позитивизъм на епохата умозрителността се смята за ненаучен подход, макар че в науката още през Средновековието се говори за хипотези, основани на интерполации и пролонгации не толкова прогностично напред във времето, колкото на насочване назад за търсене на историческите корени на явленията.